

A pályázatomban célja a XIX. századi magyar folklórkutatás történetének az áttekintése, feltárása volt. A munka adatgyűjtésre, források összegyűjtésére és feldolgozására irányult.

A néprajztudomány irodalmában számos cikk, tanulmány foglalkozik egy-egy folklórkutató, népköltészeti gyűjtő, kezdetben a folklór iránt érdeklődő írók, költők munkásságával egy-egy műfaj áttekintése kapcsán (Sebestyén Gyula, Katona Lajos, Solymossy Sándor, Ortutay Gyula, Voigt Vilmos, Kósa László, Kríza Ildikó stb.), azonban még hiányzik egy olyan kiadvány, amely kronológiai sorrendben tekinti át a folklórkutatást szerzők, művek, kiadványok szerint. Munkám során a folklórtörténetnek olyan egyéniségeivel is foglalkoztam, akiknek neve illetve munkássága – annak ellenére, hogy tevékenységük értékes láncszemeit alkotják a tudománynak – kevésbé ismert.

A munkám sorba vette mindazokat az írásokat, amelyek a folklór forrásául szolgálnak. Nemcsak a krónikák, útleírások, prédikátorok beszédeinek stb. áttekintése volt a cél, hanem az adatok, példák kiemelése is. Idevonatkozó mintának Bornemisza Péter Ördögi kísértetekjének a feldolgozását tekintettem. Hasonló feladatot adott a különböző krónikák, fabula-kötetek, proverbium-gyűjtemények elemzése is.

A folklórkutatás nagy évszázada a XIX. század. A reformkori törekvések, majd a szabadságharc utáni időszakban végzett kutatások megteremtették a magyar folklórtudomány önállóságának feltételeit. A korszak kezdetére jellemző az irodalommal való összefonódottság, amely az új diszciplínára az önállósulást követően is hatást gyakorolt. Jelentős képviselői (pl. Edvi Illés Pál, Gaal György, Majláth János, Mednyánszky Alajos, Kállay Ferenc stb.) mellett, a tudomány „téglarakói, a kisebbek” munkássága is mérvadó (pl. Csaplár Benedek, P. Szathmáry Károly, Kelecsényi József stb.). A hazai nemzetiségek folklórkutatásának művelői, illetve az általunk elért eredmények úgyszintén vizsgálatomhoz tartoztak.

A XIX-XX. századforduló időszaka a néprajztudományban a pozitivisták szemléletváltás kora. Ebben az időszakban formálódik ki egy olyan intézményrendszer, amely napjainkig hatással van a folklórtudományra. A keretül szolgáló intézményrendszer mellett kibontakozik az elméleti, metodikai rendszerezés igénye is. Ennek köszönhető, hogy a XX. század első évtizedére a népköltészeti gyűjtések irányítása, és az adatok rendszerezése szakemberek kezébe került. A romantika korával ellentétben a népköltészeti gyűjtés és kiadás ügye fokozatosan elválk a nemzeti mozgalmaktól, illetve az addig meghatározó szerepet betöltött nemzeti irodalomtól. Ez azt is jelenti, hogy a tudomány jobban nyomon tudja követni saját történeti fejlődését. Számos cikk, tanulmány foglalkozik a XX. század folkloristáinak munkásságával, de elhanyagolható azoknak a tanulmányoknak a száma, amelyek a

folklóralkotások gyűjtésének, „feldolgozásának”, közreadásának XVII-XIX. századi előzményeit részletesen tárgyalná.

A kutatás – elméleti jellegéből adódóan – mindenekelőtt a szakirodalom, illetve a tárgyal kapcsolatos írásos emlékek felhasználásán alapult. A munka során számos levéltári anyag, kézirat, magánszemélyek tulajdonát képező dokumentum összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása vált szükségessé.

Munkám átfogó adatgyűjtésen alapult. A pályázati időszak első két évében kiterjedt adatgyűjtést végeztem. A XIX. századi folklórhoz jelentős anyagot őriznek a különböző könyvtárak, múzeumok levéltárai (pl. Történeti Múzeum kéziratára, MTA kéziratára, Széchenyi Könyvtár, Néprajzi Múzeum adat- és levéltárai, Sárospataki Református Kollégium könyvtára stb.). A hazai intézmények mellett elengedhetetlen volt a szomszédos országok adattáraiban, levéltáraiban található anyag vizsgálata is (pl. a rozsnyói-, rimaszombati múzeumok levéltára, a kolozsvári Folklór Intézet Adattára, a Nagyváradi Római Katolikus püspökség Levéltára, stb.).

Nem nélkülözhetette a munkám az eredeti művek pontos ismeretét, így azok beszerzése – xeroxozása, reprint kiadványok megvásárlása – szintén ennek az időszaknak a feladatai közé tartozott. Több ezer oldal vonatkozó anyagot tekintettem át. A XIX. századi folyóiratok, periodikák, újságok áttekintése, cédulázása rendkívül időigényes volt, nem is szólva a vidéken élő kutatónak az átkölcsönzésekből adódó hosszadalmas ügyintézésre. Új, eddig a szakirodalomban nem ismert kutató eredményei kerültek felszínre.

A kutatási program tulajdonképpen egy hiánypótló folklórtörténeti kézikönyvhöz szükséges kutatási folyamat számbavételét jelentette. Célom elérésében az vezérelt, hogy az irodalomtörténetből vett gyakorlat mintájára a néprajzi szakirodalom is rendelkezzen egy a szerzők, művek kronologikus sorbavételén alapuló munkával, amely mind az oktatásban, mind pedig a további elemző, tudományos vizsgálatokban hasznos és praktikus segédletet jelenthet.

A pályázati évek alatt a következő folklór tudósokról, folklór témakörökkel foglalkozó szakemberekről készült bemutatás, ismertetés, értékelés. Az áttekintés a folklórkutatás kezdeteivel, a gyűjtési felhívások számbavételével kezdődik, az alkotók és műveik bemutatásaival folytatódik: Fábíán József, Pucz Antal, Gaal György, Majláth János, Mednyánszky Alajos, Edvi Illés Pál, Erdélyi János, Szvorényi József, Kriza János, Kőváry László, Pap Gyula, Ipolyi Arnold, Kandra Kabos, Kálmány Lajos, Kozma Ferenc, Varga János, Versényi György, P. Szathmáry Károly, Abafi Lajos, Gyulai Pál, Greguss Ágost, Zilahy Károly, Szeberényi Lajos.

A nevezettekről készült összegzések cikkekben, önálló kiadványokban jelentek meg. Egy kötetben való megjelenítése jelentős példatárral folyamatban van.